

**ELŐTERJESZTÉS AZ ÚJ KORMÁNY SZÁMÁRA A HEGYVIDÉKI NEMZETI PARKOK
TERMÉSZETVÉDELMI VAGYONKEZELÉSBE ADÁSA, ÖKOTURISZTIKAI FEJLESZTÉSE ÉRDEKÉBEN**

A 2006–2010 kormányprogram szerint a Kormány az erdők kezelésének irányítását az FVM-től a KvVM-hez kívánta áthelyezni, de ezt – *feltehetően a nyereségüket féltő, fakitermelésben, -feldolgozásban, -értékesítésben igencsak érdekelt körök* – megakadályozták. Nyilvánvaló, ha valaki a környezetvédelemtől/természetvédelemtől „félti” az erdőt, annak a fa gazdasági hasznosítása az elsődleges szempont, s ennek – a környezeti hasznosulás javára történő – háttérbeszorulásától tart.

Magyarország hegyvidéki, összefüggő – gazdasági, természetvédelmi és turisztikai szempontból legértékesebb – erdőterületeinek túlnyomó része **állami tulajdonban**, az MNV Zrt. és az FVM illetékes főosztálya felügyelte állami zrt.-k (pl. Északerdő Zrt., Egererdő Zrt., Ipoly Erdő Zrt., Pilisi Parkerdő Zrt.) kezelésében állnak. Ezek az MNV Zrt. ill. a Pénzügyminisztérium nyomása alatt **nyereségérdekelt erdőgazdálkodást** folytatnak. Az erdészeti szakma – saját véleménye szerint – a számukra érvényes törvényi szabályozásoknak megfelelően gazdálkodik az állami vagyonnal, ennek ellenére felmerül: vajon egy-egy adott termelés, szállítóútépítés, alvállalkozói (pl. szállítási) tevékenység vajon éppen úgy, ott és abban az időszakban zajlana-e le akkor is, ha csak a szakmai szempontok, az erdő fenntartható fejlődésének érdeke irányítaná, motiválná a gazdálkodást? Miközben az 1970-es évektől az állam sorban jelölte ki a hegyvidéki **tájvédelmi körzeteket** és **nemzeti parkokat** – a Bükk N. Parkot (1977), lényegében a Pilisi és a Börzsönyi Tájvédelmi Körzet területén a Duna–Ipoly N. Parkot (1997) – **ezek erdőterületének kezelésének, gazdálkodásának irányítása nem került át a KvVM-hez, a természetvédelemhez, a nemzeti park igazgatóságokhoz.** Tehát a **Bükk Nemzeti Parkban, a Börzsönyben és a Pilis–Visegrádi-hegységben, a Duna–Ipoly N. P. területén, a „nemzet parkjaiban” – ott, ahol az állam egyrészt a természeti értékek fenntartását, megőrzését, az azokat nem károsító bemutatást, azaz az ökoturizmust és a természetjárás elősegítését elsődleges fontosságúra emelte – ugyanaz az állam másrészt e legmagasabb rangú, nemzetközileg is számontartott természeti területeken (még a nemzeti parkok fokozottan védett területein is) a területkezelői jogokat az MNV Zrt./FVM felügyelte, nyereségérdekelt erdőgazdasági zrt.-knél hagyta.**

A hegyvidéki nemzeti parkok területén tehát gyakorlatilag nincs természetvédelmi kezelői jog (!), pedig – mivel állami tulajdonban (erdészeti zrt. kezelésben) vannak – a kívánatos körülmények jogi garanciájának biztosítása érdekében nem vásárlásról, hanem csupán kezelőváltásról kellene intézkedni... Hegyvidéki nemzeti parkjaink igazgatóságainak természetvédelmi érdekérvényesítő képessége területük kezelői jogosítványai nélkül gyengék, a kezelői jogokat a természetvédelmi törvény megfelelő jogi háttére mellett kellene biztosítani számukra.

Az államnak végre és végleg el kell dönteni, védett, nemzeti parkká nyilvánított hegyvidékeinkben az erdőgazdálkodásból származó nyereségtermelés vagy a nemzeti értékörzés szintjére emelt természeti értékvédelem élvez-e prioritást.

Az erdőgazdaságok gazdálkodását hosszútávú üzemtervek határozzák meg. A letermelt **faanyag elszállítását** az erdészetek **vállalkozókkal** – akik természetvédelmi oktatásáért, környezettudatáért ki vállalna felelősséget – oldják meg szállítópark- és bértakarékosan. Többtonnás jáműveik az erdőtalajt felsértve, mély, dupla keréknyomokat vágva – melyek patakmederként vezetik le a csapadékot – több kilométeres környezeti károkozással, sokszor a turistautakat teljes hosszúságukban járhatatlanná téve „segítik elő” a nemzeti parkok területén is a nyereséges gazdálkodást... A helyzetet jól jellemzi, hogy az *Ipolyerdő Rt.* felkérésére a *Soproni Egyetem Erdőmérnöki Karának Erdőfeltárási tanszéke* 1999-ben szállítóút terveket dolgozott ki a Börzsöny központi részére, mivel a térség nyereséges erdőgazdálkodását alapvetően az utak hiánya nehezíti. Ez a Duna–Ipoly N. P. egyik legértékesebb, művi létesítményektől megkímélt területe, a védettség célja az érintetlenség megőrzése volt.

A **védett területek erdő- és vadgazdálkodását**, körülményeit, a gazdasági bevételeket pótolni képes idegenforgalom, az e területeken megvalósítható ökoturizmus szabályozott feltételeit, stratégiáját a **természetvédelem céljainak** kell alárendelni. **Védett hegyvidékeink csak úgy lehetnek versenyképes, kínálatbővítő ökoturisztikai „termékek”, ha az erős természetvédelem – kezelői jogokkal, megfelelő szervezeti, működési feltétel-háttérrel, általa irányított nonprofit (erdő)gazdálkodással biztosított**

vonzó, fenntartható környezettel, a környezetbarát turizmus elfogadott formáira tekintettel – az ökoturisztikai marketingrégiók (pl. hegyvidéki nemzeti parkok) védelem alatt álló részének teljes jogú gazdája lesz. (Megállapításomat szó szerint átvette az ÖM Turisztikai Szakállamtitkársága megbízásából 2008-ban készült „Országos Ökoturizmus Fejlesztési Stratégia”.

Az ökoturizmus fő vonzereje csak egy nagyobb, szabályozottan bemutatandó, látnivalókban gazdag **természetvédelmi terület** minél fejlettebb, gazdagabb társulása lehet, mely a megfelelő háttérinfrastruktúrával turisztikai kínálatot nyújtva **ökoturisztikai terméké válnak**.

„Az ökoturisztikai marketingrégiókban nem lehet a fatermelés ezeknek a klimaxtársulásoknak az elsődleges rendeltetése, hanem a génmegőrzés és örökléstani sokféleség, (biodiverzitás) biztosítása a felüdülési, azaz rekreációs feladatán túlmenően.” László Péter: Ökoturizmus 49. o. (Kereskedelmi Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskola, Budapest, 1998)

Az erdő, a lábán álló fa értékének növekedése, a fenntartható természeti környezet szolgáltatának alárendelt gazdálkodás bevezetése teheti csak védett hegyvidéki régióinkat olyan **ökoturisztikai „csemegékké”,** mely versenyképes **kínálatbővítést** jelent a belföldi turizmus számára.

A nem bevételtermelő **természetvédelem megerősítése** képes lesz olyan körülményeket teremteni, melyek – az egyetemes természeti-tájképi értékek jóval hatékonyabb megőrzésén túl (éppen annak köszönhetően) – **az ökoturizmus számára is megfelelőbb,** átlátható, egyszerűbb viszonyokat jelentenek. Az **ökoturizmus gazdasági haszna** a környék településein lecsapódva hosszútávon pótolni képes azt a bevételkiesést, mely a haszonelvű gazdálkodási tevékenység lefékezésének következményeként rövidtávon *(de a jövőt felélve)* megjelenik. A termeléscentrikus, intenzív gazdálkodás szelleme a legkülönbözőbb, „hajuknál előrángatott” érvek mögé bújva eddig is jelen volt nemzeti parkjaink területkezelői prioritásvitáin, s a *2009-ben* hatályba lépett *Erdőtörvényt* megelőzően Szabó Imre környezetvédelmi miniszter állásfoglalásai **(2. sz. melléklet)** ellenére ismét győzött.

Az ökoturizmusnak érdeke a táj vonzerejét, fogadóképességét veszélyeztető gazdálkodás (és káros körülményeinek) háttérbeszorítása, a **természetvédelem által óvott, megőrzött alapvonzerő** – mint **turisztikai „tőke”** – fennmaradása. **A természetvédelem a turizmusbevételek visszaforgatásával** megerősödve közvetve **gazdasági hasznosságot (is) felmutathat** – a háttértevékenységének eredményein megerősödő, területfejlesztő ökoturizmus turisztikai terméké válásával.

Ma a hegyvidékek ökoturisztikai vonzereje ott a legjelentősebb, ahol a természetvédelem a jelenlegi helyzetben is jó eredményeket, feltételeket tudott elérni. Az ápolott, megtartott vonzerőt a jó megközelíthetőség, a hangulatos környezetbarát közlekedés *(pl. kisvasút),* a többszű idegenforgalmi infrastruktúra *(pl. panziók, fizetővendéglátás)* programlehetőségekkel *(pl. lovasnapok, pizstráng party)* ökoturisztikai terméké kovácsolja össze *(pl. Eger-Szilvásvár-Szalajka-völgy-Bükk-fennsík).* Ennek létrejötté általában azért nehézkes, mert a **területkezelő erdőgazdálkodás** – mivel az (öko)turizmusnak nemhogy területe, még megfelelő érdekképviselője sincs – a (természetbarát) **turizmus igényeit (turistautak szállítóútként használata, turistaútjelzéses fák kivágása) veszi legkevésbé figyelembe,** a turisztikai célú közösségi közlekedés *(MÁV, Volán, erdei kisvasutak)* elsorvasztása *(vonalmegszüntetések, az erdészeti ill. egyéb kezeléssű kisvasutak működésének ellehetetlenítése)* pedig az elmúlt évek kormányainak felelőssége.

Erős természetvédelemmel **szilárdan fenntartott természeti vonzerők nélkül nem lehet bevételtermelő turizmust** (ökoturizmust) létrehozni, a kizárólagos lehetőségeket garantálni, a kezelői jogok nélküli természetvédelem érdekérvényesítésében bízva az érintett településeken turisztikai szolgáltatásokat, beruházásokat ösztönözni, a helyi lakosság számára „turizmusjövőképét” mutatni.

Több km²-es tarvágás nyomán felnött sarjerdő Galyatetőtől délre – háttérben a Kékes. Csupán a Nyesettvár kúpján hagyták meg a korábbi szálbüköket. A tarvágás a Mátraszentimre–Galyatető műútról csak helyenként látható, mivel az országút mellett „spanyolfalként” meghagytak egy erdősávot.

A 2009. évi, az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló törvény preambuluma rögzíti: „Az erdő fenntartása, gyarapítása és védelme az egész társadalom érdeke, az erdő fenntartója által biztosított közérdekű szolgáltatásai minden embert megilletnek, ezért az erdővel csak a közérdekkel összhangban szabályozott módon lehet gazdálkodni.”

Meglátásunk szerint ezek az elvek a hegyvidéki nemzeti parkok tekintetében csak úgy biztosíthatók, hogy az Aggteleki, a Bükk és a Duna–Ipoly Nemzeti Park állami tulajdonú erdőterületeinek kezelése (az érintett erdészetek tárgyi/személyi állománya), nonprofit gazdálkodásának irányítása KvVM felügyelettel átkerül az érintett nemzeti park igazgatóságokhoz. Romániában a 2010-ben felálló új kormányzati struktúrában az erdők, az erdőgazdálkodás a környezetvédelmi tárcahoz került...

„Védett hegyvidékeink csak úgy lehetnek versenyképes, kínálatbővítő ökoturisztikai „termékek”, ha az erős természetvédelem – kezelői jogokkal, megfelelő szervezeti, működési feltétel-háttérrel, általa irányított nonprofit (erdő)gazdálkodással biztosított vonzó, fenntartható környezettel, a környezetbarát turizmus elfogadott formáira tekintettel – az ökoturisztikai marketingrégiók (pl. hegyvidéki nemzeti parkok) védelem alatt álló részének teljes jogú gazdája lesz.”

Országos Ökoturizmus Fejlesztési Stratégia „10.7.4 VII.Prioritás/4.Intézkedés: Az erdőgazdaságok és a természetvédelem tevékenységének összehangolása az ökoturizmus érdekében”.
(Pannon Egyetem Turizmus Tanszék – Aquaprofit Zrt, 2008.)

A javaslat a nemzeti parkok ökoturisztikai kínálatát erősíti, hiszen a természeti/turisztikai vonzerő gazdasági okokra visszavezethető sérülése (a fenntarthatóság elvét meghaladó mértékű, nyereségérdekelt fakitermelés, tehergépkocsis rönkszállítás turistaúton) mindmáig fékezte a versenyképes hegyvidéki turisztikai desztinációk kialakítását, az önkormányzatok, turisztikai szolgáltatások bevételtermelő képességét.

A nemzeti parkok ökoturizmusáról beszélve évek óta „jótékony félhomályban” maradt az a tény, hogy a célterületek erdőkezelése nem a nemzeti parkok, hanem a kőkemény gazdasági érdekek hajszoltságában álló erdőgazdasági zrt.-k kezelésében áll, tevékenységük felülírhatja a legnemesebb ökoturisztikai elképzeléseket is. A Szabó Imre minisztersége elején felvállalt (lásd 2. sz. melléklet), de csendben elhalt előterjesztés a természetvédelem pozícióinak erősítésén túl egyértelműen a **nemzeti parkok turizmusfejlesztését is szolgálja**, hiszen a természeti vonzerő fenntartásának bebiztosítása, az „egyszereplős” területkezelés/fejlesztés, a természetvédelem prioritása, a gazdasági indíttatású fakitermelés lehetőségének kizárása a hegyvidéki nemzeti parkok turizmusának, fejlődésének biztosítékai.

A fentiek alapján előterjesztés a Kormány számára nemzeti parkjaink értékeinek védelme, turizmusa, települései, szolgáltatásai érdekében:

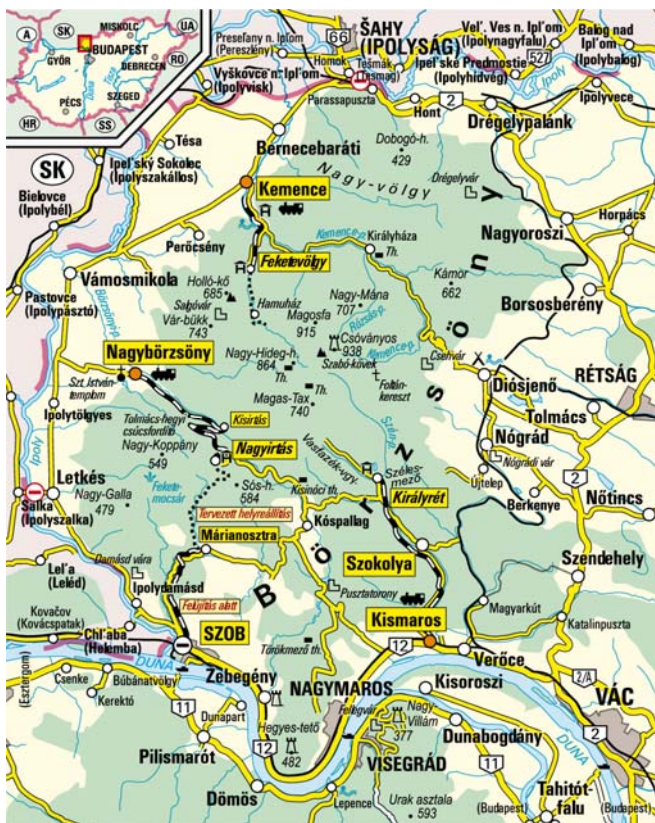
1. **A nemzeti parkok teljes**, a tájvédelmi körzetek meghatározott (pl. fokozottan védett) **területein a nyereségérdekelt erdőgazdálkodás nonprofittá alakítása**, az üzemtervek végrehajtásának felfüggesztése, a természetvédelem zónáira tekintettel történő újratervezése. (Intézkedési feladat: „A nemzeti parkokban a fenntarthatóság és a védelem érdekeit figyelembe vevő erdőgazdálkodás kialakítása.”) (Országos Ökoturizmus Fejlesztési Stratégia 10.7.4)
2. **A védett állami hegyvidéki erdőterületeket** az erdőgazdasági zrt.-k helyett **a természetvédelem felügyelje**, a gazdálkodás, a védett terület komplex irányítása kerüljön át a nemzeti parkok igazgatóságaihoz. Ez lenne a valódi állami erdőgazdálkodás.
3. A nemzeti parkokban **a nonprofit** erdőgazdálkodást a természetvédelem, **a fenntarthatóság elve, érdeke**, ésszerű igénye és ne a merkantilista szemlélet szabályozza.
4. A vadgazdálkodást a védett erdőterület vadeltartó-képességének ismeretében – különleges rendeltetésű vadászterületté nyilvánítva – a nemzeti parkok igazgatóságai szabályozzák.
5. Az **értékesített fa hasznát**, az egyéb (pl. turisztikai) bevételeket, a szolgáltatói (magán)szféra befizetett adójának kikalkulált %-át átlátható módon vissza kell forgatni a fenntartható természetvédelem és az ökoturizmus helyi (kistérségi) forrásaihoz, önfejlesztő fejlődést garantálva.
6. **Az ökoturizmus** marketingjét (*turistakalauzok, -térképek, honlapok, képeslapok, prospektusok*), **érdekvédelmét**, háttér infrastruktúrájának kiépítését, fenntartását, típusainak szabályozását a nemzeti parkoknál **fel kell fejleszteni**.
7. A költségviselés/hasznosulás elvén (!) külön költségvetési soron kell biztosítani **a hegyvidéki turisztikai berendezések** (*pihenők, források, kilátók, emlékhelyek, információs táblák*,

turistaútjelzések stb.) fenntartását, ill. a turisztikai közösségi közlekedési szolgáltatások (erdei kisvasutak, a részben turisztikai célú MÁV, Volán vonalak) megrendelését, használhatóságát. Az Országos Ökoturizmus Fejlesztési Stratégia (10.1.2: Aktív, természetjáró infrastruktúra fejlesztése) is szükségesnek tartja „a jelzett turistautak, jelzések jogi védelmének megoldását” ill. az „országos támogatás és megoldás/rendszer” létrehozását „a túraútvonalak karbantartására”, valamint rögzíti: „Az ökoturizmus egyik feltétele a természetbarát közlekedési módok preferálása és elősegítése... Egyes utazási módok – pl. kisvasutak – az ökoturisztikai termék részei az élmény és a közlekedés jellege miatt.” (10.4.1: Környezetbarát- és tömegközlekedési módok használatának elősegítése)

8. A turistautak/tanösvények járhatóságára (pl. kerítések, benőtt ösvények, rönkszállító nehézgépjárművek útrombolása) kiemelt figyelmet kell fordítani, a turistautakon történő gazdálkodási/szállítási célú gépjármű-közlekedést is meg kell tiltani, ill. ha az a termelési helyszín miatt elkerülhetetlen, az Erdőtörvény 93.§ (3) bekezdése szerint a turistautat az igénybevételt követően haladéktalanul helyre kell állítani.

Összefoglalva: Az ökoturisztikai marketingrégiókban ható erőket úgy kell hasznosítani, egy irányba állítani, hogy a nemzeti parkok rangjukhoz méltóan, nemzeti értéként, nonprofit, komplex terület- és erdőgazdálkodással, a természetvédelem céljainak teljesítésével olyan ökoturisztikai terméké váljanak, mely valódi kínálatbővítést jelent a magyar turizmus számára.

A fenti új nemzeti parki, az ökoturizmusnak „megágyazó” területkezelést legelőször modellterületként a Magas-Börzsönyben, a Duna–Ipoly Nemzeti Park tájegységében, a Királyrét–Diósjenő–Kemence–Nagybörzsöny–Márianosztra–Kóspallag–Királyrét által határolt körben javasoljuk megvalósítani. (Az Országos Ökoturizmus Fejlesztési Stratégia intézkedési feladatként írja elő: „hegyvidéki védett területeken olyan ökoturisztikai mintaterült létrehozását, ahol a fentebb említett markáns környezetromboló tevékenységek teljesen kizárásra kerülnek.” – 10.7.4: Az erdőgazdaságok és a természetvédelem tevékenységének összehangolása az ökoturizmus érdekében) A terület viszonylagos érintetlenségének köszönhető természeti értékei, téli-nyári turisztikai lehetőségei (természetjárás, kerékpározás, téli sportok Nagy-Hideg-hegyen), a térség szélét érintő kisvasútvonalak környezetbarát közlekedési eszközei (a Szob–Nagybörzsöny kisvasútvonal teljes, turisztikai célú helyreállításának befejezésével), a perem településeinek turisztikai fogadókészségei (Diósjenő, Kemence), látnivalói (Nagybörzsöny, Nógrád, Drégelypalánk), s nem utolsósorban az érintetlennek mondható hegység Budapesthez és a Dunakanyarhoz való közelsége, jó megközelítési lehetőségei optimális feltételeket kínálnak egy hegyvidéki „ökoturisztikai paradicsom” kialakításához.

Budapesttől karnyújtásnyira, a csodálatos szépségű Dunakanyartól északra, varázslatos, vadregényes hegység, a Börzsöny erdős csúcsai emelkednek. Központi része, az ún. **Magas-Börzsöny Magyarország legérintetlenebb hegyvidéke**, hazánk parányi ékszerdoboz. Sziklagyepes gerincek, zord andezittornyok, kőmezők, árnyas, mély szurdokvölgyek, csobogó patakok, tiszta források, bájos vadvirágos rétek bújnak meg a Csóványos körüli sűrű rengetegben. A 938 m magas csúcs és a Nagy-Hideg-hegy tömbje dél felől, a főváros és a Dunakanyar irányából, a Bárány-bérc–Kámor hegylánc keletről, a Hegyhát északról, a Holló-kő–Vár-bükk–Magyar-hegy vonulat nyugatról védelmezi, szemérmesen eltakarja a Magas-Börzsöny maga nemében páratlan, lenyűgöző szépségét. E megkapó tájat csak az pillanthatja meg, aki a hegység peremének egyik településéről kiindulva, fásaszto emelkedőkkel tarkított, hosszú gyalogtúrát vállalva vág neki a felejthetetlen kalandnak, a Magas-Börzsöny felfedezésének. Persze nem feledkezhetünk meg a Dél-Börzsöny Dunakanyarra néző ormairól, az Észak-Börzsöny vadban gazdag erdeiről és a Nyugat-Börzsöny panoráma-tisztásos kúpjairól, az *őskori sáncok*, a *drégelyi* és a *nógrádi várromok* hangulatáról, a hajdani *kisvasúthálózat* megmaradt, hangulatos vonalairól, a bájos települések látnivalóiról, s a lustán kanyargó *Ipolyról* sem. A Börzsöny és az Ipoly völgye 1997 óta a **Duna–Ipoly Nemzeti Park** része, s ez biztosíték kell legyen a hegység természeti, tájképi értékeinek megőrzésére, a környezetbarát, környezetkímélő ökoturizmus, a természetjárás feltételeinek javítására, az erdő- és vadgazdálkodás *természetvédelmi irányítás alá* rendelkezésének megvalósulására. **A hazai turizmus-palettáról hiányzik egy olyan hegyvidéki terület, ahol csak az ökoturizmus az „úr”, pedig a civilizációs, urbanizációs ártalmak elől menekülő ember számára szinte percről percre értékesebbé válnak a még megmaradt, érintetlennek mondható természeti/hegyvidéki – egészséges életmódra, aktív pihenésre csábító – területek.** Eddig alapvetően sikerült megőrizni a hegység szívének „érintetlenségét” – e területek jórészt „fokozottan védett” státuszban vannak, a Magas-Börzsöny a *Natura 2000* program területe –, így a Börzsöny jövője a *Duna–Ipoly Nemzeti Park* érdekérvényesítő képességén, a terület- és turizmusfejlesztés megfontolt, körültekintő lépésein, az önkormányzatokon, a holnaputánra is gondoló vendégfogadó vállalkozásokon, az erdőgazdaságon, a vadásztársaságokon, s nem utolsó sorban a térségbe látogatókon, és a helyi lakosságon múlik. A Börzsönyért össze lehet és kell fogni. Az összefogás sikere vagy sikertelensége, érdekazonossága vagy érdekellentéte fogja meghatározni a táj képét. A természeti értékek megóvásával, az érintetlen tájkép fenntartásával, de némi turisztikai infrastrukturális fejlesztéssel, pl. a *Vác–Diósjenő–Drégelypalánk* vasútvonal felújításával, az *Ipolyságba (Sáhy)* tartó hajdani vonal újjáépítésével, a természetvédelmi és turisztikai szempontokat egyaránt szerencsésen ötvöző *erdei kisvasutak működésének biztosításával*, a felhagyott szakaszok (*Szob–Nagybörzsöny*) teljes, turisztikai célú helyreállításával, a *kerékpáros turizmus* feltételeinek további javításával, a *turistaházak* korszerűsítésével, a nagy-hideg-hegyi *sípályák, lesikló utak* gondozásával és nem utolsó sorban a *turistautak/jelzések* folyamatos karbantartásával – azaz **a hegység ökoturisztikai fejlesztésével – a Börzsöny nemzetközileg is számontartott hegyvidéki „rekreációs paradicsom” lehet.** Ez nemcsak természetvédelmi, turisztikai érdek, területfejlesztési kérdés, hanem a hegységperem falvaiban élők jövőjének záloga is, hiszen a Börzsöny természeti szépségére épülő ökoturizmusra támaszkodó *falusi turizmus*, a *vendégfogadó szolgáltatások vállalkozásai* számukra a megmaradást jelentik.

Cartographia–Berki Zoltán: Börzsöny és az Ipoly völgye turistakalauz bevezetője alapján

A ma még érintetlen Magas-Börzsöny a Holló-kőről